Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

HE 35/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Vates-säätiö sr on vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistävä edunvalvonta- ja asiantuntijaorganisaatio. Hallituksen esityksen osalta Vates-säätiön näkökulma on erityistä tukea tarvitsevien, kuten vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten henkilöiden *työllistyminen ja työllistymismahdollisuuksien edistäminen*.

Vates-säätiö painottaa lausunnossaan YK:n vammaissopimuksen 27 artiklan toteutumisen tärkeyttä. Yleissopimus edellyttää kaikilla tasoilla vammaiset henkilöt osallistavaa ja yhdenvertaista järjestelmää. Yhdenvertaisilla ja syrjimättömillä palvelujen järjestämisen tavoilla tuetaan muun muassa ammatinvalintaa ja työllistymistä sekä työpaikan säilyttämistä. Kasvupalvelujen järjestämiseen vaikuttavat ILO:n työnvälityksen järjestelyä koskeva sopimus numero 88 ja ILO:n ammatinvalinnanohjausta ja ammattikoulutusta koskeva yleissopimus numero 142. Nämä velvoitteet tulee ottaa huomioon sekä kasvupalveluja järjestettäessä että tuotettaessa. Vastuu tästä on viimesijassa maakunnilla.

Vates-säätiö on tyytyväinen siihen, että aiempien lausuntojen perusteella lakiluonnoksessa on kirjaus, jonka mukaan maakunnalle ehdotetaan lain 20 §:n mukaista velvoitetta edistää työllisyyttä ja huolehtia, että maakunnallisilla kasvupalveluilla tuetaan erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä.

Erityistä tukea tarvitsevat henkilöt tarvitsevat työllistymisessä tukea esimerkiksi sosiaalisiin toimiin, psyykkisten tai/ja fyysisten sairauksien takia. Myös työolosuhteiden järjestelytuki sekä erilaiset mukauttamisen ratkaisut ovat työllistymisen mahdollisuuksia tukevia. On hienoa, että työolosuhteiden järjestelytuki (16 §) vakiinnutetaan kasvupalvelujen rahoituslaissa maakuntien palveluvalikoiman toteuttamisen tueksi.

Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys

Hyvä, että yhdenvertaisuuslain sisältö on avattu lakiesityksen perusteluissa (18 §): Maakunnan olisi palveluja järjestäessään otettava huomioon yhdenvertaisuuslain (1325/2014) säännökset. *”Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain säännökset velvoittaisivat maakuntaa sekä arvioimaan että edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista kasvupalveluissa. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaisi myös kasvupalvelujen tuottajaa toimimaan syrjimättömästi ja edistämään yhdenvertaisuutta.”*

Nimestään huolimatta yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolla ei ole toimivaltaa puuttua yhdenvertaisuuden loukkauksiin työelämässä. Toimivalta tähän kuuluu työsuojelupiireille. Kasvupalvelulain myötä nykyiset viranomaisrajojen

toimialueet muuttuvat (mm. Luova-virasto), joten aluemuutosten ja lakimuutosten loogisena jatkumona olisi aiheellista tarkistaa yhdenvertaisuuslain toimivaltainen viranomainen työelämässä tapahtuvassa syrjinnässä.

Saavutettavuuden toteutuminen

Yhtenä lakimuutosten perusajatuksena on ollut, että palvelujen tuottamisen tapoja uudistetaan ja nykyaikaistetaan, ottaen huomioon myös tulevaisuuden tarpeet ja teknologian kehittyminen. Palvelujen digitalisoiminen on siten luonnollinen osa myös työllistymispalveluita. Lakiesityksen perusteluissa on kiitettävästi pohdittu digitalisoinnin merkitystä monialaista työllistymisen tukea tarvitseville henkilöille. Perusteluissa on myös huomioitu se tosiasia, että joillekin työnhakijoille henkilökohtainen kontakti voi olla tärkeä. Edelleen todetaan, että uudistus ei välttämättä parantaisi henkilökohtaisen kontaktin saatavuutta esimerkiksi maaseudulla. Huomio on aiheellinen ja toteutuessaan aiheuttaa väistämättä eriarvoistumista työnhakijoiden välillä ja on yksi syrjäytymiseen johtava tekijä.

Valtioneuvoston tulee lakiesityksen 20 §:n mukaisesti asettaa erityiset tavoitteet palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta ja *saavutettavuudesta.*

Lakiesityksen 14 §:n kohdassa Kasvupalvelut ja yhteistyön järjestäminen mainitaan, että ”sähköisten palvelujen tulee olla esteettömiä.” Oikeampi muoto on puhua palvelujen saavutettavuudesta, kuten lakiesityksen perusteluissakin asia useissa kohdin esitetään. Euroopan parlamentti hyväksyi viime vuoden lopulla saavutettavuusdirektiivin. Sen tarkoituksena on varmistaa, että valtion ja kuntien verkkopalvelut ovat kaikkien kansalaisten käytettävissä – myös niiden henkilöiden, jotka käyttävät apuvälineitä, kun he asioivat verkossa. Saavutettavuusdirektiivi ja sitä seuraava kansallinen lainsäädäntö vaativat viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut saavutettaviksi. Saavutettavuuslainsäädäntö pyritään samaan voimaan syksyyn 2018 mennessä.

Kasvupalvelujen lakiesityksen sanamuodot tulee vielä tarkistaa saavutettavuuslainsäädännön hengen mukaiseksi.

Kasvupalvelujen tuottaminen (monituottajamalli)

Esityksen 21 §:n mukaan maakunnalla olisi vastuu palvelujen yhteensovittamisesta. Tämä tarkoittaisi muun muassa maakunnan järjestämisvastuulla olevien kasvupalvelujen yhteensovittamista sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa. Koska maakunnan tulee erityisesti huolehtia heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden neuvonnasta ja ohjauksesta tarkoituksenmukaisiin palveluihin, tarvitaan tehtävän toteuttamiseksi usein myös sosiaali- ja terveyspalveluita. On erinomaisen hyvä, että nimenomainen kohta on sisällytetty lakikokonaisuuteen. Tehtävän hoitaminen tuloksellisesti edellyttää maakunnilta myös riittäviä resursseja, mihin pitää kiinnittää erityistä huomiota talousarviokäsittelyssä.

Maakunnat ovat heterogeenisiä mm. väestömäärän, väestörakenteen, työllisyysasteen ja kokonsa suhteen. Pelkästään monimuotoisuuden johdosta on hyvä, että monialaisen palvelun yhteensovittamiseen liittyvää toimintamallia ei säänneltäisi laissa, vaan toimintamalli ja rakenne olisivat maakunnan päätettävissä.

On hyvä, että lakiesitystä on aiempien lausuntojen perusteella muutettu niin, että kuntien sidosyksiköt voivat toimia kasvupalvelun tuottajina silloin, kun hankintalain mukaiset suorahankinnan ehdot täyttyvät. Maakunta voisi silloin sopia suoraan palvelun tuottamisesta kunnan yhtiön tai myös kunnan sidosyksikköyhtiön kanssa. Lain kohta tasoittaa maakuntien monimuotoisuudesta johtuvia palvelujen tuottamiseen liittyviä haasteita sekä voi tuoda helpotusta mm. markkinapuutetilanteisiin, joissa maakunnan tulee joka tapauksessa varmistaa ko. palvelun saanti.

Maakuntia tulee kannustaa ottamaan käyttöön hyväksi koettuja toimintamalleja, kuten TYP-toiminta ja Ohjaamo-toiminta. Näiden toimintojen edelleen kehittämistä tulee tukea ja siihen varata myös resursseja.

Valinnanvapauden toteutuminen

Heikossa työmarkkina-asemassa olevalle valinnanvapaus voi antaa enemmän mahdollisuuksia valita tarkoituksenmukaiset palvelut oman työllistymisen avuksi. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien ryhmän heterogeenisuus on huomioitu lakiesityksessä sekä se, että ko. ryhmä asettaa myös palvelukokonaisuuksien kilpailuttamiselle erityisiä vaatimuksia.

Valinnanvapauslain ja alueiden kehittämistä ja kasvupalveluja koskevan lain tietynasteisesta yhdenmukaisuudesta on hyötyä sosiaali- ja terveydenhuollon ja kasvupalvelujen integroimisessa ja asiakkaan sujuvan palveluprosessin järjestämisessä.

Erityistä tukea työllistymisessään tarvitsevien henkilöiden kohdalla varsinaisten työllistymispalvelujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen integroiminen on tärkeää ja jokaisen yksilöin kohdalla erikseen huomioitava asia.

Asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttäminen myös työllistymistä edistävissä palveluissa tulee olla palvelujen järjestämisen yksi lähtökohta.

Vates-säätiön lausunnon sisältöön ja painotuksiin ovat olleet vaikuttamassa osa säätiön taustayhteisöistä.

Helsingissä 30. päivänä huhtikuuta 2018

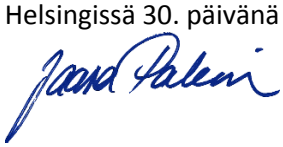

Jaana Pakarinen
johtaja
Vates-säätiö sr.